Ali veste, kako se polni PARSKO JEZERO z odtokom v ponor v vrtači?

Oblikovanost jezerske kotanje

Parsko jezero leži na terasi ob cesti Parje–Palčje, kjer se ta dvigne iznad doline Pivke. Okrogla kotanja se na severozahodu podaljša v stransko kotanjo, v kateri nastane zaliv. Tudi na vzhodu leži stranska kotanja, ki pa je manjša in leži izven obsega ojezeritev.

Nižji del dna kotanje je v spodnjem toku potoka 1 in se nato spusti proti najnižji točki dna kotanje ob kolovozu (536,6 m po LIDAR DMR). Ta leži na prehodu v ožji del kotanje, ki se nadaljuje v stransko kotanjo.

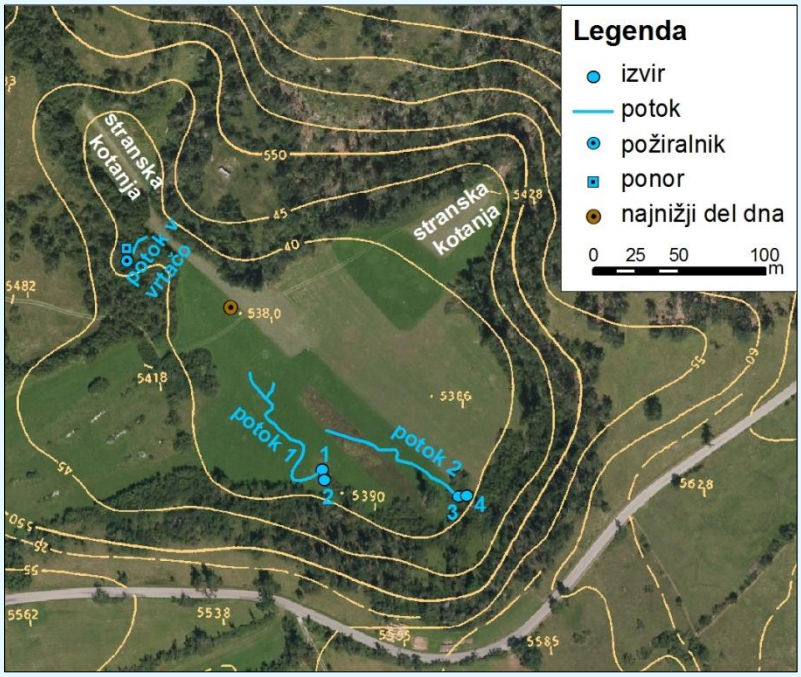

Kotanja Parskega jezera (vir podatkov: GURS)

Kraški dotoki in odtoki

Izviri ležijo na južnem obrobju dna jezerske kotanje. Najnižji izvir je okrogla kotanja (**izvirna kotanja 1**) na jugozahodni strani dna kotanje, ki ima štiri večje in dve manjši luknji s kamni na dnu. V mejici nad njo leži plitva kotanja (**izvirna kotanja 2**), na dnu katere so kamni, porasli z mahom. Iz nje teče potoček po kratki neporasli strugici v izvirno kotanjo 1. Iz slednje pa vodi plitva struga s štirimi vijugami, nato pa se od potoka (**potok 1**) odcepi desni stranski krak.

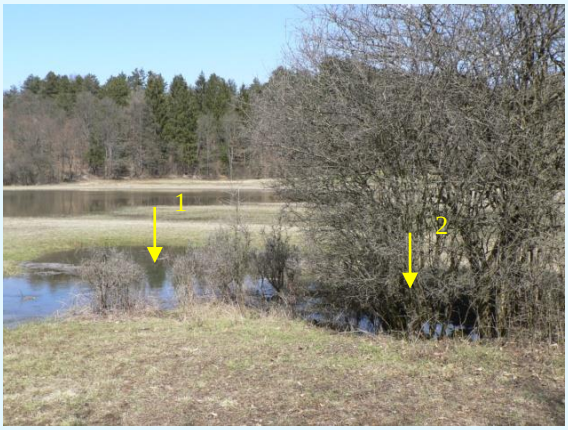

izvirni kotanji 1 in 2

izvirna kotanja 3

V južnem, robnem delu dna jezerske kotanje leži še ena izvirna kotanja, in sicer v spodnjem delu mejice. To je plitva podolgovata kotanja (**izvirna kotanja 3**) z več plitvimi luknjami; na dnu ene ležijo kamni. Iz nje teče potok (**potok 2**) prosto po travniku na južni strani osrednjega dna kotanje in v srednjem toku naredi dve vijugi. Vzhodno od mejice z izvirno kotanjo 3 voda izvira v kamenju, poraslem z mahom, pod poleglimi vejami dreves (**izvir 4**). Voda tudi mezi iz tal v okolici tega najvišjega izvira, iz katerega teče potoček v izvirno kotanjo 3.

izvir 4

Ob velikih ojezeritvah začne jezero odtekati v poraščeno vrtačo z drevjem in grmovjem, ki je poglobljena v jugozahodni del stranske kotanje. **Požiralnik** na dnu vrtače ni opazen, zato sklepamo, da je prekrit z naplavino. Na dnu vrtače se najprej pojavi luža, ločeno od jezera. Na vzhodnem obodu vrtače leži odprtina v kamnitem zidu, skozi katero teče potok iz jezera na dno vrtače, kjer ponika (**potok v vrtačo**). V severnem pobočju vrtače pa leži navpična razpoka v nizki steni, porasli z mahom (**ponor**). Vanjo teče potok iz jezera po kratki strugici ob zelo velikih ojezeritvah. V ponoru s strugico je nasuto kamenje, nad njim pa voda naplavi vejevje. V razpoki je bil odkopan prehod v 8,4 m globoko brezno, ki se konča s stoječo vodo. Od tam pa se voda podzemeljsko pretaka v Mišnik (Gorkič in sod., 1996).

ponor

Opis polnjenja/praznjenja jezera po tipih ojezeritev

Ob **polnjenju** Parskega jezera se pojavi luža v nižjem delu dna kotanje, nato pa se pojavi potok 1. Jezerce sprva narašča po dveh izlivnih krakih potoka, nato pa po njegovih vijugah, dokler ga ne poplavi. Ko nastopi **redna večja ojezeritev**, je potok 1 poplavljen pod drugo vijugo. Tedaj postane aktiven tudi potok 2, ki ga jezero tudi postopno poplavi.

Ob **velikih ojezeritvah** so poplavljeni vsi izviri in potoki, jezero dobi zaliv in odteka v vrtačo, kjer se pojavi luža, nato pa jezerce. Ob **zelo velikih**

ojezeritvah se zaliv podaljša in jezero odteka v ponor v vrtači.

Ob **izjemno veliki ojezeritvi** nastane izrazit zaliv, ki se zajeda po jamčih med ledinami proti višjemu delu dna stranske kotanje. Tedaj je ponor v vrtači poplavljen skoraj do vrha stene nad razpoko, še vedno pa je opazno ponikanje vode. Jezero zalije tudi spodnji del pobočij jezerske kotanje in nižji, končni del manjše stranske kotanje na vzhodu.

Podrobnejši opis polnjenja/praznjenja jezera po fazah ojezeritev

V 1. fazi **redne manjše ojezeritve** se v nižjem delu dna kotanje pojavijo manjše luže, ki se spojijo v večjo lužo. Ob praznjenju jezera pa ta razpade na manjše luže. V izvirni kotanji 1 je voda pod robom oz. do roba. Potok 1 še ni aktiven, v strugi se pojavi le plitva voda nesklenjeno nad tretjo vijugo.

V 2. fazi postane aktivna izvirna kotanja 1. Potok 1 sprva ponika pred jezercem, nato pa se izliva v jezerce, ki se pojavi v nižjem delu dna kotanje. Med njim in izlivnima krakoma potoka 1 so sprva luže, nato pa jezerce seže pod oz. do četrte vijuge potoka 1. V tej fazi je v izvirni kotanji 2 voda sprva pod robom, nato pa postane potoček iz nje aktiven. Ob praznjenju jezera pa potoček presahne, voda v izvirni kotanji 2 upade pod rob in nato ostane v razpokah. V tej fazi se v izvirni kotanji 3 na dnu pojavi luža ali več luž.

V 3. fazi je potok 1 poplavljen pod oz. do tretje vijuge. Izvirna kotanja 3 je zalita, pred njo se pojavijo luže.

V 4. fazi, ko nastopi **redna večja ojezeritev**, je potok 1 poplavljen pod oz. do druge vijuge. Potok 2 postane aktiven. Ob praznjenju jezera pa ta presahne, v izvirni kotanji 3 ostanejo luže. Na izviru 4 je voda sprva v kamnih, nato pa izvir postane aktiven, ob praznjenju jezera pa potoček iz njega presahne.

V 5. fazi je potok 1 poplavljen pod oz. do prve vijuge. Potok 2 se izliva v jezero, v njegov spodnji tok se zajeda jezero. Ob praznjenju jezera pa potok 2 lahko presahne, prav tako izvir 4, v izvirni kotanji 3 ostanejo luže.

V 6. fazi je potok 1 poplavljen v celoti, potok 2 pa je poplavljen v spodnjem toku.

V 7. fazi je poplavljena tudi izvirna kotanja 1, v izvirno kotanjo 2 pa se zajeda jezero. Tedaj potok 2 ni poplavljen le v zgornjem toku. Vrtača je sprva še suha, nato pa se pojavi luža na dnu, ob praznjenju jezera pa presahne.

V 8. fazi so poplavljeni vsi izviri v kotanji. Luža na dnu vrtače ob praznjenju jezera presahne. Pojavi se majhen zaliv, ki seže v nižji, obrobni del stranske kotanje.

V 9. fazi, ko jezero doseže **veliko ojezeritev**, je ojezerjeno celotno dno kotanje. Jezero začne odtekati v vrtačo, sprva kot dolg potok v lužo na dnu vrtače, nato pa kot kratek potok v jezerce v vrtači. Pojavi se zaliv v spodnjem delu stranske kotanje, sprva pred (posekano) mejico, nato pa do oz. malo nad njo (na strani ob vrtači).

V 10. fazi, ko jezero doseže **zelo veliko ojezeritev**, je ojezerjeno celotno dno kotanje in spodnji del zahodnega pobočja nad nižjim delom dna kotanje. Jezero odteka v ponor preko jezerca v vrtači, sprva potok ponika v kamnih v strugici pred ponorom, nato pa potok teče v ponor. Zaliv sega nekoliko nad (posekano) mejico v zgornji del stranske kotanje.

Viri

Kirn T. 2016. Naravovarstvena izhodišča za varovanje Pivških presihajočih jezer. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Ljubljana, 280 str.

Gorkič M., Cernatič Gregorič A., Stupar M., Sušnik M. 1996. Inventar naravne dediščine občin Postojna in Pivka. Nova Gorica, Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Gorica v Novi Gorici, 305 str.

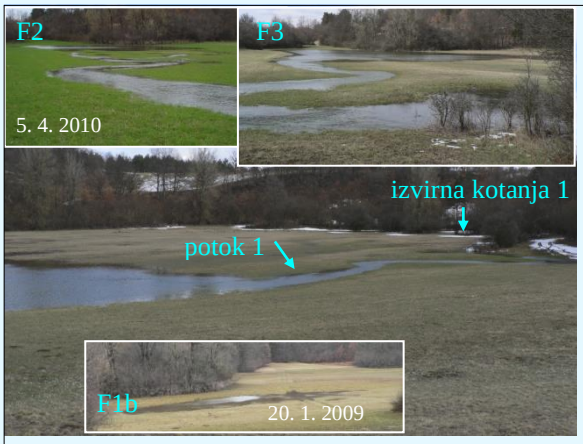

redna manjša (F3) (29. 3. 2008)

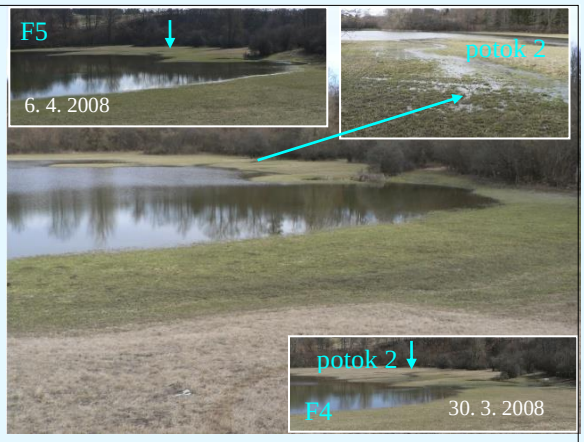

redna večja (F6) (8. 3. 2009)

redna večja (F8) (11. 4. 2008)

velika (F9) (28. 2. 2010)

zelo velika (F10) (14. 12. 2008)

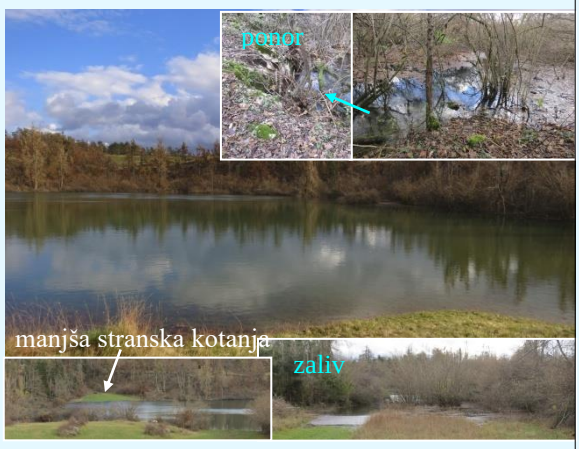

izjemno velika (F11) (16. 11. 2014)

Slikovni prikaz tipov ojezeritev Parskega jezera